

រាជបណ្ឌិតសភាភាសាខ្មែរ

ពាក្យសមាសក្នុងភាសាខ្មែរទំនើប

COMPOUND WORDS IN MODERN KHMER LANGUAGE

សារណាបព្រះ

ផ្នែកបរិញ្ញាប័ត្រជាន់ខ្ពស់

និស្សិត : វង្ស មេង

ផ្នែកបរិញ្ញាប័ត្រជាន់ខ្ពស់ជំនាន់ទី១

មុខជំនាញភាសាសាស្ត្រ

គណៈមេប្រយោគ

បណ្ឌិត ឡុង សេង

បណ្ឌិត ព្រី ម៉ង់

បណ្ឌិត ម៉ៅ សុភ័ក្ត្រ

បណ្ឌិត នៅ ស៊ុន

បណ្ឌិត ស៊ី ឈុំម៉ីន

ការពារនៅ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០២

ឧទ្ទិសកថា

សូមឧទ្ទិសស្នាដៃនេះចំពោះ លោក ឪពុក វង ឃី និង អ្នកម្តាយ ជ័យ ម៉ាលី ជាទីស្រឡាញ់
ដែលលោកទាំងពីរ បានទទួលអនិច្ចកម្មទៅ ដោយខ្ញុំបានពុំទាន់តបស្នងនូវគុណបក្សៈចំពោះគាត់ ។

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

សារណានេះ សម្រេចទៅបាន អាស្រ័យដោយមានការជួយជ្រោមជ្រែងពី សាស្ត្រាចារ្យ មិត្តភក្តិ និង ក្រុមគ្រួសារ ។ ឆ្លៀតក្នុងឱកាសនេះ ខ្ញុំបាទ សូមថ្លែងអំណរគុណ និង ដឹងគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះ:

សាស្ត្រាចារ្យ បណ្ឌិត **ម៉ៅ សុគន្ធ** ជាសាស្ត្រាចារ្យណែនាំ។ លោក តែងតែបង្ហាញផ្លូវ និង លើកទឹកចិត្តដល់ខ្ញុំបាទជាដរាប ដើម្បីឱ្យកិច្ចការស្រាវជ្រាវនេះទទួលបានផ្លែផ្កា ជាពិសេស ឆន្ទៈដ៏មុតមាំរបស់លោក ជានិច្ចជាកាលវិភាគជួយដល់រូបខ្ញុំបាទ យ៉ាងស្រស់កំស្រោច មិនខ្លាចឆ្លើយហត់ ។

ខ្ញុំបាទសូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះ សាស្ត្រាចារ្យ បណ្ឌិត **ឡុន សៀម** ជាសាស្ត្រាចារ្យបង្រៀនផ្នែកសិលាចារឹកវិទ្យា និង វចនស័ព្ទវិទ្យា ។ លោកតែងតែរិះគន់ និង តម្រង់ទិស ជាពិសេស ផ្តល់នូវគំនិតល្អៗ ដើម្បីឱ្យការស្រាវជ្រាវផ្នែក "ពាក្យសមាសក្នុងភាសាខ្មែរទំនើប" មានលក្ខណៈកាន់តែប្រសើរ ទាំងផ្នែកទ្រឹស្តី និង ក្នុងការប្រើប្រាស់ពាក្យពេចន៍ ឱ្យមានការប្រុងប្រយ័ត្ន ជាពិសេសត្រូវមានភស្តុតាងបញ្ជាក់ឱ្យច្បាស់លាស់ដើម្បីឱ្យស្នាដៃកាន់តែរឹងមាំ និង មានទម្ងន់ឡើង ។

សាស្ត្រាចារ្យ បណ្ឌិត **ប្រាំ ម៉ែន** ជាសាស្ត្រាចារ្យបង្រៀនផ្នែកសង្គមភាសាវិទ្យា និង ផ្នែកភាសាវិទ្យាអនុវត្តន៍។ ក្នុងនោះលោកបានពង្រីកចំណេះដឹងលើទ្រឹស្តីភាសាវិទ្យាទូទៅ ព្រមទាំងបានបង្ហាត់អំពីវិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ ខាងភាសាវិទ្យាថែមទៀតផង ។

សាស្ត្រាចារ្យ បណ្ឌិត **នៅ ស៊ុន** ផ្តល់ទ្រឹស្តីមូលដ្ឋានលើទ្រឹស្តីសម្ព័ន្ធវិទ្យា និង បានផ្តល់ការសិក្សាប្រៀបធៀបសម្ព័ន្ធក្នុងភាសាខ្មែរ ជាមួយនឹងភាសាដទៃទៀតលើសកលលោក ។

សាស្ត្រាចារ្យ បណ្ឌិត **ថាង រ៉េន** ដែលបានពង្រីកចំណេះដឹង ឱ្យមានភាពទូលំទូលាយខាងភាសាវិទ្យាទូទៅ វេយ្យាករណ៍និយាម វេយ្យាករណ៍ពិពណ៌នា និង វេយ្យាករណ៍បំប៉ន ដើម្បីមានទុនជាមូលដ្ឋានលើភាសាវិទ្យា ។

សាស្ត្រាចារ្យ បណ្ឌិត **សិន សំណាង** និង សាស្ត្រាចារ្យ បណ្ឌិត **រស់ ចន្ទ្រាបុត្រ** ដែលបានបង្ហាត់បង្ហាញវិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ និង ទ្រឹស្តីល្អៗ ក្នុងការសរសេរសារណាឱ្យមានកម្រិតអន្តរជាតិថែមទៀត ។

សាស្ត្រាចារ្យ បណ្ឌិត **នាធី សាភំហំហ្វឺ** ដែលជាសាស្ត្រាចារ្យបង្រៀននៅសាកលវិទ្យាល័យប៉ាស៊ីហ្វិកហាវ៉ៃនៃសហរដ្ឋអាមេរិកបានផ្តល់នូវ ដំបូន្មានល្អៗដែលទាក់ទងទៅនឹងទ្រឹស្តីភាសាវិទ្យា ក្នុងការអនុវត្តលើភាសាខ្មែរ និង វិធីសាស្ត្រលើភាសាវិទ្យា ។

លោក ហួត ហាវ ប្រធាននាយកដ្ឋានរដ្ឋបាល-បុគ្គលិក នៃក្រសួងទំនាក់ទំនងជាមួយ រដ្ឋសភា-
ព្រឹទ្ធសភា និង អធិការកិច្ច រួមទាំងលោកអនុប្រធាននាយកដ្ឋានផងដែរ ដែលបានផ្តល់ទីកន្លែងជា
មធ្យោបាយ ក្នុងការសរសេរសារណាបញ្ចប់ការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាប័ត្រជាន់ខ្ពស់នេះ ។

លោក ហ៊ុយ ឆន្ទៈ ដែលបានជួយផ្តល់គំនិតទូទៅ ក្នុងការសរសេរឱ្យមានលក្ខណៈកាន់តែ
ប្រសើរឡើង និង កញ្ញា វ៉ែន គុលម៉ាលី ដែលបានផ្តល់ឯកសារ ភាសាបារាំង និង ភាសាខ្មែរពន្យល់លើ
ផ្នែកវេយ្យាករណ៍មួយចំនួនដើម្បីសម្រេចបាននូវស្នាដៃនេះ ។

ប្អូនប្រុស ឧឡ ភារា និង ឧឡ គឹមសាន្ត ដែលប្អូនទាំងពីរ ជានិច្ចជាកាលបានផ្តល់កម្លាំងចិត្ត
និង ស្មារតីដ៏ធំធេង ចំពោះបងឱ្យមានកម្លាំងចិត្តក្នុងការរៀនសូត្រ ។

ជាទីបញ្ចប់សូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះបងស្រី ឧឡ ផាន់ណា និង បងប្រុស ឧឡ គឹមលុច
ដែលបានផ្តល់ថវិកាក្នុងការទិញឯកសារមួយចំនួនព្រមទាំងប្អូនប្រុស គឹម ឌីម ដែលបានផ្តល់កុំព្យូទ័រ
ក្នុងការសរសេរសារណានេះ និង ប្អូនប្រុស អ៊ូម សារ៉ុ ដែលបានជួយពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់អក្ខរាវិរុទ្ធ ក្នុង
សារណា ។

ABSTRACT

Compound Words in Modern Khmer Language

This thesis presents five chapters the first one is the criterion of Compound Words, the second is types of Khmer compounds, the third is a word classes of compounds, the fourth is compound words in syntagm and the fifth is the terms related to form Compound Words.

Chapter 1: the criterion of the compound words shows the criterion of Khmer compounds that have Sandhi, test, syntax in Khmer Language to identify compound words.

Chapter 2: According to my research there are three kinds of Khmer compounds. First is a Natural Khmer compound, second is Sanskrit-Pali compounds and the third is grafted compounds. In a Natural Khmer Compounds there are: Idiomatic expression Compounds, Couple words. Sanskrit-Pali Compounds are: Sanskrit-Pali Compounds, Natural Sanskrit Compounds, Natural Pali Compounds and Pali-Sanskrit Compounds. And Grafted Compounds are Khmer-Pali Compounds or Pali-Khmer Compounds, Khmer-Sanskrit Compounds or Sanskrit-Khmer Compounds, Khmer-Thai Compounds or Thai-Khmer Compounds, Khmer-Chinese Compounds or Chinese-Khmer Compounds, and Khmer-French or French-Khmer Compounds.

Chapter 3, Word Classes of Compounds are Compound nouns, Compound adjectives, Compound verbs, Compound adverbs, Compound Conjunctions, and Compound numerals.

Chapter 4, Compound words in syntagm are Compound words as subject; compound words as a full verb, compound words as object, compound words as imperatives, compound words behind the preposition, and compound words as subordinate.

Chapter 5, Terms that are related to form Compound Words, in this chapter, present the position of base form in Khmer compounds and the problem of terms to form compound words.

Finally, we can note the Khmer compound by depending on the basic of Sandhi, test and syntax. For Sandhi we can recognize Khmer compounds by loan words from Sanskrit-Pali in Khmer language. Test is only to notify Khmer compound to get the result not like test in French because from Khmer is isolated language. Compound words are different from reduplicative words, derivations, family particles, and Khmer phrases. Reduplicative words derive from compounds in case that the element of reduplication having the meaning themselves and not compound when the element of reduplications has no meaning themselves. This study contributes to our Knowledge of Khmer compounds and compound words in other language in order to compare them in the language of the Mon-Khmer group with the neighboring Southeast Asian languages, especially, this achievement provide enough data and background to serve as a basic for further research on Khmer grammar.

មាតិកា

អត្ថបទ	ទំព័រ
លំនាំដើម	១
សេចក្តីផ្តើម	៣
ជំពូកទី១ លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃពាក្យសមាស	
១. បច្ចេកស័ព្ទពាក្យសមាស.....	៥
១. ១. និយមន័យ.....	៧
១. ២. លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃពាក្យសមាស	១០
១. ២. ១. លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យផ្អែកលើសន្ធិ.....	១០
១. ២. ២. លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យផ្អែកលើតេស្ត.....	១១
១.២. ២. ១. តេស្តជែក	១១
១. ២. ២. ២. តេស្តតំណាក់កត្តារួម	១១
១. ២. ២. ៣. តេស្តកំណត់.....	១២
១. ២. ២. ៤. តេស្តតំល្យរ	១៣
១. ២. ៣. លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យផ្អែកលើសម្ព័ន្ធ	១៣
ជំពូកទី២ ប្រភេទពាក្យសមាស	
១. ពាក្យសមាសខ្មែរសុទ្ធ	១៥
១. ១. សំនួនវេហារស័ព្ទសមាស	២០
១. ២. ពាក្យគូ	២១
១. ២. ១. ពាក្យគូជាក្រុម	២១
១. ២. ២. ពាក្យគូវេវចនស័ព្ទ	២២
១. ២. ៣. ពាក្យគូបដិស័ព្ទ.....	២២
១. ២. ៤. ពាក្យគូទ្វេសកម្ម	២៣
២. ពាក្យសមាសបែបសំស្ក្រឹត-បាលី	២៤
២. ១. ពាក្យសមាស សំស្ក្រឹត និង បាលី	២៤

២. ២. ពាក្យសមាសបែបសំស្ក្រឹតសុទ្ធ	២៤
២. ៣. ពាក្យសមាសបែបបាលីសុទ្ធ	២៥
២. ៣. ១. ពាក្យសមាសបែបបាលីសន្ធិបែបបាលី	២៥
២. ៣. ២. ពាក្យសមាសបែបបាលីប្រើសន្ធិបែបខ្មែរ	២៦
២. ៤. ពាក្យសមាសបែបបាលី និង សំស្ក្រឹត	២៦
៣. ពាក្យសមាសផ្សំ	២៧
៣. ១. ពាក្យសមាសផ្សំបែប ខ្មែរនិងបាលី ឬ បាលីនិងខ្មែរ	២៧
៣. ២. ពាក្យសមាសផ្សំបែប ខ្មែរនិងសំស្ក្រឹត ឬ សំស្ក្រឹតនិងខ្មែរ	២៧
៣. ៣. ពាក្យសមាសផ្សំបែប ខ្មែរនិងថៃ ឬ ថៃនិងខ្មែរ	២៧
៣. ៤. ពាក្យសមាសផ្សំបែប ខ្មែរនិងចិន ឬ ចិននិងខ្មែរ	២៨
៣. ៥. ពាក្យសមាសផ្សំបែប ខ្មែរនិងបារាំង ឬ បារាំងនិងខ្មែរ	២៨

ជំពូកទី៣ ថ្នាក់ពាក្យនៃពាក្យសមាស

១. នាមសមាស	៣១
១. ១. និយមន័យ	៣១
១. ២. នាមសមាសពីរពាក្យ	៣១
១. ៣. នាមសមាសបីពាក្យ	៣៤
១. ៤. នាមសមាសបួនពាក្យ	៣៦
២. គុណនាមសមាស	៣៧
៣. កិរិយាស័ព្ទសមាស	៣៩
៤. កិរិយានិរុសសន័សមាស	៤១
៥. សន្ធានស័ព្ទសមាស	៤១
៦. សំខ្យាស័ព្ទសមាស	៤៥
៦. ១. និយមន័យសំខ្យាស័ព្ទ	៤៥
៦. ២. បក្កតិសំខ្យាស័ព្ទសមាស	៤៥
៦. ២. ១. បក្កតិសំខ្យាស័ព្ទសមាសមួយ	៤៦
៦. ២. ២. បក្កតិសំខ្យាស័ព្ទសមាសពីរ	៤៦

៦. ២. ៣. បកតិសំខ្សាស់ព្រឹត្តិសមាសបី	៤៦
៦. ២. ៤. បកតិសំខ្សាស់ព្រឹត្តិសមាសបួន	៤៦
៦. ២. ៥. បកតិសំខ្សាស់ព្រឹត្តិសមាសប្រាំ	៤៧

ជំពូកទី៤ ពាក្យសមាសនៅក្នុងសម្ព័ន្ធ

១. ពាក្យសមាសជាប្រធាន	៤៨
២. ពាក្យសមាសជាភិរិយាស័ព្ទបន្ថែម	៥០
៣. ពាក្យសមាសគ្រាន់ប្រធាន	៥១
៤. ពាក្យសមាសជាភូមិ	៥២
៥. ពាក្យសមាសនៅខាងក្រោយអាយតនិបាត	៥៣
៦. ពាក្យសមាសជាគុណវិសេស	៥៥

ជំពូកទី៥ បច្ចេកស័ព្ទទាក់ទងនឹងការបង្កើតពាក្យពាក្យសមាស

១. ពាក្យប្រសព្វក្នុងការបង្កើតពាក្យសមាស	៥៧
២. បញ្ហាបច្ចេកស័ព្ទក្នុងការបង្កើតពាក្យសមាស	៦៥

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន ៧៤

គន្ថនិទ្ទេស ៧៦

ឧបសម្ព័ន្ធ

លំណាំដើម

Avant-propos/Forward

មាត្រាទី៥នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣ បានចែងថា: **ភាសា និង អក្សរដែលប្រើជាផ្លូវការ គឺ ភាសា និង អក្សរខ្មែរ**។ ការប្រើប្រាស់ ភាសា និង អក្សរជាតិ មិនបានត្រឹមត្រូវ គឺជាការធ្វេសប្រហែស ដែលយើងគួរជៀសវាង និងយកចិត្តទុកដាក់ឱ្យបានច្រើន ដោយមានការប្រុងប្រយ័ត្នបំផុត។ ម្យ៉ាងក្នុងការរៀនភាសាជាតិបានច្រើន ក៏ចាត់ទុកថា អ្នកនោះឯង ស្រឡាញ់វប្បធម៌ អភិរក្សវប្បធម៌របស់ខ្លួន បានមួយចំណែកដែរ។ ការមិនយល់ មិនខំយល់ ការមិនចេះ មិនខំចេះ និង ការមិនដឹង ហើយមិនខំព្យាយាមដឹង ក្នុងការប្រើប្រាស់ភាសាជាតិ អាចជាផលវិបាក និងបង្កវិបត្តិ ចំពោះភាសាជាតិយ៉ាងពិតប្រាកដ។ ទង្វើអវិជ្ជមានខាង លើនេះ ធ្វើឱ្យម្ចាស់ស្រុក ម្ចាស់ ភាសា មានភាពស្មុគស្មាញ ពិសេសធ្វើឱ្យភាសារបស់ខ្លួន មានភាពច្របូកច្របល់ និងពាំត្រណោត ថែមទៀត។

កិច្ចការលំបាក ដែលយើងប្រឈមមុខទាំងអស់គ្នា គឺភាសា និង អក្ខរាវិរុទ្ធខ្មែរក្នុង កុំព្យូទ័រមិន មានការរៀបចំ ឱ្យក្លាយជាប្រព័ន្ធ ដើម្បីបង្កភាពងាយស្រួល ចំពោះអ្នកប្រើប្រាស់ ជាពិសេសចំពោះស្ត្រី តែម្តង។ ទន្ទឹមនឹងនោះ ស្ត្រីបានជួបប្រទះនូវបញ្ហាមួយចំនួនដូចជា មានការខ្វះខាតផ្នែកទ្រឹស្តីខាង ភាសាវិទ្យាទូទៅ។ ម្យ៉ាងបច្ចុប្បន្ននេះ យើងកំពុងមានភាពប្រទាញប្រទងគ្នាលើចលនាវិទ្យាគំនិតចំនួន បី គឺ ទី១ ទ្រឹស្តីទំនាញសួររបស់ក្រុមអ្នកនិពន្ធនៃក្រសួងអប់រំ ដែលធ្វើឱ្យអក្ខរាវិរុទ្ធក្នុងភាសាខ្មែរបច្ចុប្បន្ន មានភាពច្របូកច្របល់ ដោយបានធ្វើឱ្យសំណេរក្នុងភាសាខ្មែរមានការប្រែប្រួល និង ច្រឡំប្រលំ។ ទី២ គឺចលនាជ្រុលនិយមខាងស្តាំ ដែលលើកតម្កើងតែពាក្យខ្លីពីភាសាសំស្ក្រឹត-បាលី ហើយបានយកប្រព័ន្ធ កម្លាយពាក្យបែបខ្មែរទៅបង្កើតពាក្យផ្តេសផ្តាសចំអកលេងសើច ។ និងទី៣ ចលនាជ្រុលនិយមខាងឆ្វេង ដែលមិនទទួលស្គាល់ថាមានវត្ថុធាតុចេញពីសំស្ក្រឹត-បាលី ហើយដែលមានការប្រើប្រាស់ក្នុងវេយ្យាករណ៍ នីយកម្ម ក្នុងនោះគេទទួលស្គាល់តែប្រព័ន្ធកម្លាយពាក្យខ្មែរសុទ្ធសាធបែបបុរាណ។ ប្រព័ន្ធកម្លាយពាក្យ ខ្មែរសុទ្ធសាធបែបបុរាណមួយចំនួនមានការពិបាកនឹងទទួល ពីស្រទាប់អ្នកប្រើប្រាស់ភាសា។

បញ្ហាលំបាកមួយទៀត គឺក្នុងផ្នែកភាសាវិទ្យានេះតែម្តង ពីព្រោះថា បច្ចេកស័ព្ទមានការខ្វះខាត ក្នុងការប្រើប្រាស់ដើម្បីសម្គាល់គំនិតរបស់ស្ត្រីឱ្យចំតាមសេចក្តីប្រាថ្នា។ នេះដោយសារតែការបង្កើតពាក្យ ក្នុងភាសាខ្មែរនៅមានកម្រិត។ ចំណែកវចនានុក្រមដ៏ទំនើបក្នុងការប្រើប្រាស់បច្ចុប្បន្ននោះ គឺមានតាំងពី ឆ្នាំ១៩៦៨មកម្ល៉េះ។

ដើម្បីឱ្យភាសាខ្មែរមានលក្ខណៈសម្បូរបែបក្នុងការប្រើប្រាស់ គឺអាស្រ័យដោយមានការបង្កើត ពាក្យដោយឈរលើមូលដ្ឋានភាសាវិទ្យា។ មូលដ្ឋានភាសាវិទ្យានោះ គឺបង្កើតពាក្យដោយផ្អែកលើ វេយ្យាករណ៍ដែលមានស័ព្ទតាវិទ្យា វចនស័ព្ទវិទ្យា និង សម្ព័ន្ធវិទ្យា នៅក្នុងភាសាខ្មែរ។

ម្យ៉ាងទៀតវេយ្យាករណ៍ជាក្របខ័ណ្ឌធម្មជាតិ ដើម្បីឱ្យអ្នកប្រើប្រាស់ប្រើភាសាឱ្យបានត្រឹមត្រូវ តាមក្បួនខ្នាតនៃភាសា។ តួយ៉ាងដូចជាភាសាអង់គ្លេស ភាសាបារាំង ជាពិសេសភាសាអង់គ្លេសតែម្តង មានការរីកចម្រើន យ៉ាងខ្លាំងក្លា ទូទាំងសកលលោក ដោយគ្មានគ្រោះថ្នាក់អ្វីបន្តិចសោះ នេះក៏ដោយ សារជនម្នាក់ៗមានការយល់ដឹងច្បាស់លាស់ អំពីវចនាសម្ព័ន្ធនៃភាសារបស់គេបានយ៉ាងត្រឹមត្រូវបំផុត។

មួយវិញទៀត ស្ថេរសង្ឃឹមថា ស្នាដៃនេះ នឹងរួមចំណែកជំរុញឱ្យភាសាខ្មែរ វេយ្យាករណ៍ខ្មែរ មានវឌ្ឍនភាព រឹងមាំ និង សម្បូរបែប ដូចភាសានានាលើសកលលោកមាន ភាសាអង់គ្លេស និង ភាសា បារាំងជាដើម។